

УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАГІСТЕРСЬКА ПРОГРАМА ЕКУМЕНІЧНИХ НАУК

Релігійна журналістика

Міжконфесійні відносини на прикладі

Свято-Успенської Почаївської лаври

Магістерська робота

Студентка:

Науковий керівник:

с. Соломія (Ірина) Петрущак

п. Антуан Аржаковський,

доктор історичних наук

Львів 2010

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Нарис історії Свято-Успенської Почаївської лаври в XV-XX століттях.....	8
1.1. Зародження монашого життя та його розквіт за Йова Почаївського.....	9
1.2. Свято-Успенська Почаївська лавра у посіданні Унійної Церкви. Архітектурні трансформації василіянської доби.....	17
1.3. Лавра в Польській Республіці (1920 – 1939).....	22
1.4. Почаївський монастир в Радянському Союзі.....	24
Розділ 2. Сьогодення Почаївської лаври: доля православ'я на західних теренах України.....	29
2.1. Почаївська лавра як осередок християнського життя і великий паломницький центр в Україні.....	29
2.2. Проросійська політика. Міжнаціональна та міжконфесійна нетерпимість.....	35
Розділ 3. Міжконфесійні відносини та екуменічні перспективи.....	45
3.1. Проблема «іншого» в контексті міжконфесійних відносин.....	46
3.2. Явні і уявні конфлікти довкола Свято-Успенської Почаївської лаври.....	50
3.3. Шляхи подолання прірви непорозуміння та упередження.....	56
Висновки.....	59
Додаток 1. Інтерв'ю.....	64
Додаток 2. Копії документів.....	69
Додаток 3. Світлини Свято-Успенської Почаївської лаври	73
Список використаних джерел та літератури.....	89

ВСТУП

Історичні переломи завжди супроводжувалися різноманітними міжконфесійними конфліктами. Упродовж XX і початку XXI століття їхня кількість не зменшилася. Вони накопичувалися, призводячи до локальних зіткнень та проблемних ситуацій на міжособистісному, внутрішньо-церковному, світовому рівнях.

На сьогоднішній день в Україні діє майже 17 тисяч громад 92-х релігійних течій, напрямків та їхніх розгалужень. За останні роки збільшилася кількість духовних навчальних закладів, монастирів, місій, братств. Релігійні осередки здійснюють значну благодійницьку, виховну та просвітницьку діяльність. Однак релігійна ситуація в Україні супроводжується як позитивними, так і негативними процесами й тенденціями. Найбільшою проблемою життя церков є конфліктність у релігійному середовищі, що пов'язана з міжконфесійними взаєминами.

Причини міжконфесійних і внутрішньо-церковних протистоянь досить глибоко коріняться в національному, релігійно-догматичному й історичному контекстах. Десятиліттями українців переслідували, знищували зсередини, топтали їхні духовні цінності, мову й культуру. Мільйони християн були змушені приховувати свої релігійні почуття. Однак треба визнати, що суперечки значною мірою підсилені також і соціально-політичною та економічною ситуаціями в Україні. Живлять їх і нерозв'язані проблеми власності на культові споруди, боротьба за розподіл сфер впливу.

Годі уникнути конфліктів, але дуже важливо ознайомитися з їх суттю та ймовірними шляхами їх вирішення і запобігання. Міжцерковне примирення в Україні є справою не лише церковних та релігійних діячів, воно варте уваги найкомпетентніших політиків, науковців і фахівців з різних сфер життя країни. Нинішній етап демократизації суспільства відкриває значні можливості для того, щоб зняти те негативне, що ще коріниться в національній свідомості нашого народу.

За останнє десятиліття міжцерковні відносини в Україні кардинально змінилися. Якщо зовсім недавно серед християн різних конфесій панували загальна ворожість і неприйняття інакшості інших, то на сьогоднішній день можна зауважити певний поступ у баченні та розумінні ними істинності і православності кожної з церков. І хоч неодноразово ще можна зустрітися з фактами незгоди і нетолеранції, духом реваншу та ненависті, розбудженої націоналістичними мотивами, однак досить помітними є відкритість і готовність до діалогу багатьох християн.

Сьогодні ставить виклики для нового перевідкриття своєї ідентичності у світлі християнських цінностей. На всій Христовій Церкві лежить відповідальність за примирення та зцілення ран минулого. А це зобов'язує кожного, відповідно до власних можливостей, чи в щоденному житті, чи в науковій праці, шукати дороги до зближення.

Для дослідження ми вибрали тему міжконфесійних відносин на прикладі Свято-Успенської Почаївської лаври. З сивої давнини і по сьогодні вона є однією з найбільших святинь в Україні. За всю історію свого існування, монастир пережив багато війн та неодноразових зубожінь, але він все ж таки витримав ці важкі випробування і перетворився на важливий духовний центр країни¹. Щороку на Почаївську гору прибувають тисячі богомольців зі всього світу з вірою, що Мати Божа, яка вибрала це святе місце, втішить їх, подасть свою всесильну допомогу і благословення.

Сьогодні лавра офіційно належить монахам УПЦ МП і є найбільшим центром Православ'я на західних теренах України. Ще на початку збору інформації нам було відомо, що до Почаївської лаври приїжджають віряни різних християнських конфесій. Їхні відносини часто супроводжуються різноманітними конфліктами, які ще потребують вирішення.

---

¹ Все тут. Почаївська лавра. Визначні місця області – Тернопільська область // vse-tut.com.ua.

Непорозуміння виникають не лише на міжцерковному, а й на міждержавному рівнях. Багато націоналістично настроєних політиків звинувачують насельників Почаївського монастиря в антиукраїнській та антидержавній пропаганді. Не таємниця, що сучасна релігійна ситуація виходить далеко за межі інтересів церковного життя. Особливу популярність «релігійність» здобула серед нових громадських, партійних та державних діячів, багатьох депутатів різних рівнів та господарських керівників. Кожен, хто переслідував мету заручитися підтримкою народу, тою чи іншою мірою підкреслював свою причетність до віри, шанобливе ставлення до релігії².

Невирішеним залишається питання, кому по праву має належати Почаївська лавра. Адже відомо, що впродовж двох століть вона належала монахам УГКЦ, які також мають право домагатися повернення цієї святині, або ж вимагати почергового служіння в ній. Глава УГКЦ Блаженніший Патріарх Любомир Гузар заявив, що не вимагатиме повернення Почаївського монастиря. Але він також зауважив наступне: «Не можна, аби влада дозволила УПЦ МП приватизувати ці місця і щоб вона заявляла: «Це наша власність». Насправді це власність української нації»³.

Про Свято-Успенську Почаївську лавру є написано багато книг, статей та наукових праць. Одним з найвизначніших досліджень є праця Митрополита Іларіона Огієнка «Фортеця православ'я на Волині – Свята Почаївська Лавра». Із загальних робіт, присвячених цій темі, ми використаємо також роботи Гудими, Дубилка, Ричкова. Зібраний у процесі написання магістерської роботи матеріал дає можливість висвітлити міжконфесійні відносини на прикладі Свято-Успенської Почаївської лаври.

З опрацьованої літератури можна сказати, що вона всебічно і різносторонньо подає історію Почаївської лаври, але залишається ще багато невисвітлених питань, які потребують вивчення. Багато науковців та релігіознавців писали про Почаївську лавру,

---

² В. Журавський. Релігійні чинники у політичному процесі України // «Спостерігач», №21 (лют. 1996).

³ А. Аржаковський. *Бесіди з Блаженнішим Любомиром Гузаром. До постконфесійного християнства.* Львів 2007, с. 60.

та ніхто не висвітлював дане питання в екуменічному дусі. Новизною досліджуваної роботи є спроба проаналізувати міжконфесійні суперечки в Почаєві, враховуючи інтереси всіх конфліктуючих між собою сторін.

Метою наукового дослідження є з'ясування причин, фактів, наслідків міжконфесійних конфліктів у Свято-Успенській Почаївській лаврі. На прикладі досвіду конкретних людей ми дослідимо, чи дійсно проблема міжконфесійних суперечок має своє підгрунття.

Завдання: У нашій роботі ми проаналізуємо причини і наслідки та спробуємо дати свою неупереджену оцінку міжконфесійним непорозумінням, які зустрічаються на території Свято-Успенської Почаївської лаври. Ми також запропонуємо можливі шляхи розв'язання конкретних конфліктів та незгод.

Предметом нашого дослідження є задокументовані факти міжконфесійних суперечок у Почаєві, погляди на причини та результати конфліктів, які ми досліджували, і шляхи досягання міжконфесійного порозуміння між прочанами лаври та її насельниками.

Об'єкти: свідчення прочан (православної, автокефальної, греко-католицької конфесій) про конфлікти у Свято-Успенській Почаївській лаврі, інтерв'ю з благочинним Почаївського монастиря о. Германом, документи, фотографії.

Методикою дослідження є комплексний структурно-семантичний аналіз наукових джерел та зібраної інформації.

Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків і додатків. У вступі ми викладемо актуальну для релігійного життя тему міжцерковних відносин в Україні. Перший розділ опише історію Почаївського монастиря, який своїм релігійним та культурно-творчим життям формував національну свідомість народу у важкі роки насилля, війн та безбожних режимів. У другому розділі ми заглибимося у сьогодення лаври, як значного осередку християнського життя та великого місця паломництва. Ми

також проаналізуємо правдивість тверджень багатьох політиків і звичайних мирян, що Почаївська лавра стала центром проросійської політики, яка, у свою чергу, призводить до міжнаціональної та міжконфесійної нетерпимості. У третьому розділі ми проаналізуємо фактори, які вплинули на розвиток конфліктних ситуацій, і запропонуємо можливі шляхи примирення. У нашому дослідженні ми також спробуємо розрізнити явні конфлікти, які виникли на основі певних суперечностей і призвели до безпосередніх міжконфесійних непорозумінь, а також конфлікти уявні, приводом для яких послужило помилкове сприйняття та неправильне трактування чужих слів. У висновках ми коротко підсумуємо виконане завдання та досягнуту мету. У додатку подамо копії документів, інтерв'ю та фотографії.